

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Právo putativních otců na popření otcovství právního otce

Právní úprava v ČR nepřiznává putativním otcům právo podat žalobu na popření otcovství, což čelí rostoucí kritice.[1] Na základě judikatury ESLP a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv Nejvyšší soud opakovaně připustil, že toto právo může být přiznáno i bez výslovné opory v zákoně. Článek shrnuje klíčové judikáty Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu ČR a Nejvyššího soudu ČR, které vymezují podmínky pro uplatnění tohoto práva.

Právo popírat otcovství a okruh osob, jimž je toto právo přiznáno, představují v jednotlivých státech citlivou právně-politickou otázku úzce spojenou s jejich historickým vývojem. Hmotněprávní úprava pravidel pro určování otcovství a aktivní legitimace k jeho popírání přitom ve většině států vychází z doby před objevem analýzy DNA. Právní domněnky a jejich systematika jsou proto založeny na premise, že otec je vždy nejistý, což v současnosti již neplatí.

Společnost si klade za cíl, aby každé dítě mělo oba rodiče, byť alespoň v právní rovině, a domněnky určující otcovství jsou tomuto cíli podřízeny. V kontextu současného vědeckého poznání, které umožňuje určit biologického otce s vysokou mírou jistoty, však stále častěji vznikají rozpory mezi právním a faktickým stavem – dítě má jiného právního a biologického otce.[2] Přesto právní úprava biologickým otcům právo na popření otcovství nepřiznává a ponechává tuto možnost výhradně matce a právnímu otci dítěte. Právní úprava v České republice je přitom, co se týče aktivní legitimace, nejrestriktivnější ze všech států Evropské unie.[3] České předpisy navíc výslovně nezakotvují ani popěrné právo dítěte, což je rovněž vnímáno jako zásadní nedostatek aktuálně platných předpisů.[4]

V případech, kdy právní rodiče nejsou ochotni stav zpochybnit a otcovství je určeno na základě první domněnky, nemají biologičtí otcové žádné prostředky, jak dosáhnout změny otcovství a tím i uznání své rodičovské odpovědnosti se všemi právy a povinnostmi.[5] Tyto situace se postupně dostávají nejen před vnitrostátní soudy, ale i před ESLP,[6] jehož judikatura v reakci na tyto případy inspirovala některé státy ke změně právní úpravy a zakotvení práva biologických otců popírat otcovství za určitých okolností.[7]

K právu na ochranu soukromého a rodinného života dle čl. 8 EÚLP

Článek 8 Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod[8] zakotvuje právo každého na respektování jeho soukromého a rodinného života. Soukromý život přitom zahrnuje rovněž sociální aspekty identity jednotlivce, z čehož vyplývá, že každý by měl mít možnost postavit najisto důležité aspekty týkající se jeho lidskosti zahrnující rovněž možnost navázat a vybudovat vztah s ostatními pro člověka významnými lidmi.[9] Právě vztahy mezi rodičem a dítětem tvoří důležitou součást lidské identity a spadají do intimní sféry každého jednotlivce.[10] Určení biologického vztahu mezi domnělým rodičem a dítětem se přitom netýká pouze práva na soukromý život údajného biologického rodiče, ale rovněž práva na soukromý život dítěte.[11]

ESLP uzavírá, že z povinnosti respektovat rodinný život vyplývá, že jakmile je prokázána existence rodinného vztahu, musí stát jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, a musí přijmout vhodná opatření za účelem sloučení rodiče s dítětem.[12] Článek 8 EÚLP má být nicméně vykládán tak, že

ukládá členským státům závazek zkoumat, zda je v nejlepším zájmu dítěte umožnit jeho biologickému otci založit mezi nimi vztah, např. prostřednictvím přiznání práva na styk.[\[13\]](#) **Jestliže je putativnímu otci umožněno vytvořit si vazby s dítětem tak, aby odpovídaly sociální realitě prostřednictvím jiného institutu odlišného od popření otcovství (resp. osvojení), nedochází k porušení čl. 8 EÚLP.[\[14\]](#) Z práva na respektování soukromého života tudíž jednoznačně nelze dovodit pozitivní závazek státu umožnit domnělému biologickému otci zpochybnit otcovství zapsaného otce, který je evidován na základě první domněnky.[\[15\]](#) **Biologický otec však nesmí být zcela vyloučen ze života svého dítěte, ledaže by k tomu byly dány důležité důvody vyplývající z nejlepšího zájmu dítěte.[\[16\]](#)****

Navzdory výše uvedenému však ESLP v jednom ze svých rozsudků uvedl, že **respektování rodinného života vyžaduje, aby biologická a sociální skutečnost převážila nad právní domněnkou.** V tomto konkrétním případě ESLP upřednostnil biologické pouto mezi otcem dítěte žijícím ve faktickém svazku s matkou, který současně popíral otcovství manžela matky, a tímto dítětem, před stavem právním.[\[17\]](#) V projednávaném případě se však jednalo o situaci, v níž se popření otcovství právního otce domáhala rovněž matka, a nikoli pouze biologický otec, neboť nizozemská úprava neumožňovala popření otcovství z důvodu právní jistoty.

K judikatuře Ústavního soudu a Nejvyššího soudu ČR

Na národní úrovni je ochrana rodinného života nad rámec EÚLP zakotvena rovněž v čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.[\[18\]](#) Ústavní soud v jednom ze svých nálezů navázal na zmíněnou judikaturu ESLP a položil principiální důraz na biologické vazby v rodině, avšak současně zdůraznil také sociální rozměr rodinných vztahů.[\[19\]](#) Ústavní soud uzavřel, že pokud se dostane do konfliktu zájem osob pokrevně příbuzných, u nichž prokazatelně existují i sociální vazby tvořící typické rysy rodiny, se zájmem osob nepříbuzných, mezi nimiž a dítětem se sice rovněž vytvořily emoční, sociální a další vazby, je třeba, není-li zde jiný naléhavý důvod, poskytnout ochranu těm rodinným vztahům, které naplňují vedle vazeb emočních a sociálních i vztah pokrevního příbuzenství.[\[20\]](#)

Nejvyšší soud je však ve svých závěrech pokročilejší, neboť již za účinnosti zákona o rodině dospěl k závěru, že **navzdory absenci aktivní věcné legitimace k podání žaloby na popření otcovství právního otce může soud putativnímu otci zcela výjimečně aktivní věcnou legitimaci přiznat.** Takový postup přichází v úvahu toliko **v případě, kdy je v zájmu dítěte, aby právo na respektování soukromého a rodinného života putativního otce převážilo nad právy matrikových rodičů a principem právní jistoty rodinných vztahů.**[\[21\]](#)

Nejvyšší soud současně uložil obecným soudům, aby při posuzování, zda putativnímu otci přiznají aktivní legitimaci, vyvažovaly zájmy všech dotčených osob a usilovaly o nalezení řešení, které bude nejlépe odpovídat zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Relevantními prvky zájmu dítěte přitom v tomto řízení je (i) právo dítěte na soulad mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím, (ii) právo dítěte vyjádřit se ve všech záležitostech, které se jej dotýkají; (iii) právo dítěte znát své rodiče; (iv) právo na zachování své totožnosti; ale také (v) právo na respektování soukromého a rodinného života matky dítěte, právního i putativního otce.[\[22\]](#)

Ústavní soud následně v návaznosti na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu rozhodoval o ústavní stížnosti domnělého biologického otce, jehož žaloba na popření otcovství v případě, kdy v rodném listě byl zapsán jako otec manžel matky na základě první domněnky, byla zamítnuta. Ústavní soud uzavřel, že za aktuálně platné právní úpravy zamítnutím žaloby na popření otcovství nedochází k porušení práva na respektování rodinného a soukromého života.[\[23\]](#) Navzdory tomu, že Ústavní soud současně apeloval na zákonodárce, aby posílil práva putativních otců v českém právním řádu,[\[24\]](#) nedošlo v průběhu téměř osmi let, které od vydání nálezu uplynuly, k žádným legislativním změnám.

Nejvyšší soud nicméně v rámci své dovolací praxe opětovně potvrzuje, že aktivní věcná legitimace k podání žaloby na popření otcovství může být putativnímu otci přiznána. Současně zdůrazňuje, že v zájmu dítěte bude jen takové rozhodnutí, které sleduje dlouhodobé zájmy dítěte a vede ke stabilnímu řešení.^[25] Z rétoriky Nejvyššího soudu vyplývá, že by postup spočívající v přiznání aktivní věcné legitimace putativnímu otci měl být aplikován restriktivně, avšak pro hodnocení, zda daný případ tyto předpoklady naplňuje, neposkytuje současně konkrétnější vodítka. Ačkoli lze progresivní přístup a snahu Nejvyššího soudu bezpochyby kvitovat, nejedná se o plošné řešení nežádoucího nastavení práv putativních otců, ale pouze o prostředek řešení těch nejextrémnějších případů.

Závěrečné shrnutí

Ačkoli z mezinárodních závazků nevyplývá pro Českou republiku povinnost přiznat putativním otcům aktivní věcnou legitimaci k podání žaloby na popření otcovství právního otce, v praxi by v důsledku tvrdosti právní úpravy při její důsledné aplikaci docházelo k tak nespravedlivým situacím, že soudy *de iure* v těchto případech rozhodují *contra legem* a přiznávají putativním otcům aktivní legitimaci navzdory absenci výslovného zakotvení. Tento stav je zjevně nežádoucí. Přes výslovné apely Ústavního soudu a rozvíjející se judikaturu Nejvyššího soudu však dosud nedošlo k žádnému legislativnímu posunu. Současná situace přináší značnou právní nejistotu, neboť i když Nejvyšší soud připouští, že ve výjimečných případech lze putativním otcům aktivní legitimaci přiznat, současně platí, že zamítnutí takové žaloby podle Ústavního soudu nepředstavuje porušení práva stěžovatele na respektování soukromého a rodinného života. Tato právní dichotomie je nežádoucí, protože neposkytuje adresátům ani obecným soudům jasná vodítka, která by usnadnila rozhodování a umožnila předvídat výsledek řízení.

JUDr. Radka Čihulková,
advokátní koncipientka

BŘÍZA & TRUBAČ
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ — ATTORNEYS AT LAW

Bříza & Trubač, s.r.o., advokátní kancelář

Palladium Praha
Na Poříčí 1079/3a
110 00 Praha 1

Tel.: +420 777 601 114
e-mail: info@brizatrubac.cz

[1] Viz KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. § 785 [Popírání prvé domněnky manželem matky]. In: KRÁLÍČKOVÁ,

Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 538, marg. č. 1.

[2] Tento závěr vyjádřil rovněž Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 18. 11. 2010, sp. zn. II. ÚS 405/09, v němž uzavřel, že: „Ačkoliv právní domněnky významným způsobem zjednodušují určení právního otcovství, nelze je z povahy věci považovat za dostatečnou záruku shody biologického a právního otcovství.“

[3] Viz náleží Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16, bod 41.

[4] Viz JANTOŠOVÁ, Klára. § 785 [Popření otcovství manželem matky]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2., nebo KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. § 785 [Popírání první domněnky manželem matky]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 538, marg. č. 1., nebo náleží Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

[5] Na rozdíl od otcovství, které je určeno na základě druhé (resp. třetí) domněnky, tj. na základě souhlasného prohlášení, u něhož má soud oprávnění zahájit řízení o popření otcovství ex offo ve smyslu ustanovení § 793 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů („OZ“), u určení otcovství na základě první domněnky tato možnost neexistuje, přičemž tato diskrepance nebyla při přijímání OZ dostatečně ani přesvědčivě odůvodněna (k tomu viz blíže JANTOŠOVÁ, Klára. § 785 [Popření otcovství manželem matky]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2.).

[6] ESLP.

[7] Např. německý § 1600 odst. 1 bod 2 BGB přiznává právo popírat otcovství muži, který místopřísežně prohlásí, že měl s matkou dítěte pohlavní styk v době početí dítěte, a současně jsou splněny podmínky § 1600 odst. 2 a 3 BGB, tedy (i) mezi dítětem a jeho právním otcem neexistuje žádný společenský a rodinný vztah, který je dán, pokud právní otec vykonává nebo v rozhodné době vykonával faktickou odpovědnost za dítě, přičemž tato odpovědnost se zpravidla předpokládá, pokud je právní otec manželem matky nebo s ní žil delší dobu ve společné domácnosti; a (ii) popírající osobou je biologický otec dítěte. Podmínka (i) však může být biologickým otcem zpochybňována v tom směru, že otec může prokázat, že manželství je pouze formální a že se právní otec o dítě vůbec nestará.

Dále přiznává za podobně detailně vymezených podmínek právo k určení/popření otcovství domnělému otci rovněž např. Francie, Finsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko a Slovinsko (viz náleží Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16).

[8] EÚLP.

[9] Rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1992 ve věci Niemietz proti Německu, č. stížnosti 13710/88, § 29.

[10] Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09.

[11] V tomto směru je nutné poukázat rovněž na čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož má každé dítě právo znát své rodiče.

[12] Rozsudek ESLP ve věci Kutzner proti Německu, č. stížnosti 46544/99, § 61.

[13] Rozsudek ESLP ze dne 13. 1. 2021 ve věci Koychev proti Bulharsku, č. stížnosti 32495/15, § 57 a rozsudek ESLP ze dne 9. 10. 2014 ve věci Marinis proti Řecku, č. stížnosti 3004/10, § 70, Nález Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16, bod 33.

[14] Rozsudek ESLP ve věci Chavdarov proti Bulharsku, stížnost č. 3465/03.

[15] Nález sp. zn. II. ÚS 3122/16, bod 38; srov. rozsudek ESLP ze dne 21. 12. 2010 ve věci Chavdarov proti Bulharsku, č. stížnosti 3465/03, § 48.

[16] Rozsudek ESLP ve věci Ahrens proti Německu, č. stížnosti 45071/09.

[17] Rozsudek ESLP ve věci Kroon a ostatní proti Nizozemsku, č. stížnosti 18535/91, § 40.

[18] Ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

[19] Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06.

[20] Dtto.

[21] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5068/2014, obdobně rovněž Rozsudek ESLP ve věci Rožañski proti Polsku ze dne 18. 8. 2006, č. stížnosti 55339/00.

[22] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5068/2014.

[23] Nález Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

[24] Nález Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16, bod 60.

[25] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 21 Cdo 19/2018.

Další články:

- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatele do obchodního rejstříku](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu](#)
- [Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného](#)
- [Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)
- [Autonomní mobilita optikou české legislativy. Kdy se na silnicích dočkáme vozidel bez řidiče?](#)
- [Rodičovská odpovědnost po novele občanského zákoníku: Jak nové principy rovnosti, spolupráce a ochrany dítěte mění praxi soudů a rodin](#)
- [Lhůta a povinnosti při vyrozumění oznamovatele o výsledku posouzení oznámení](#)